

Daniel Pascual

GUATEMALAKO
BURUZAGI INDIGENA

GAZTETATİK ENGAIATUA

“Kiché herrikoa naiz, maia familia nekazari batean sortua. GAZTETATİK sartu ginen herri borroka sozialetan. Aita AEBetara joan ziren lehen atzerritarretako bat izan zen, 1978an itzuli zen. Garai hartan borroka ugari zeuden Guatemalan, aita izan zen hor sartzen lehena, baina haren eskutik familia osoa sartu ginen. Hiru neba-arreba galdu nituen gerran, eta bake garaian jazarpena ez da amaitu: hedabideetan seinالاتu naute eta 2013an bi atentatu jasan nituen”.

“Indigenok ez gara arazoa, zibilizazioa gara”

Nekazarien eta indigenen *Comité de Unidad Campesina* (CUC) erakundeko buruzagia da Daniel Pascual (Zacualpa, Guatemala, 1971). Maia Koordinakunde eta Elkargune Nazionalako arduraduna eta Via Campesinako Guatemalako koordinatzaile ere bada. Transnazionalen ustiaketa proiektuen aurkako borrokan nabarmendu da azken urteotan, eta gobernu neoliberalistaren bilakaera autoritarioa salatzen etorri da gureru.

 JABI ZABALA

 ARITZ LOIOLA

CUCen sorrera 1960-1996 urte arteko gerran kokatzen da. Nola sortu zen?

Prozesu demokratikoa egon zen Guatemalan 1944an. Nekazaritzan eta ekonomian aldaketa handiak egiten saiatu ziren orduan, baita gizartean, hezkuntzan, osasunean... AEBek ez zituzten aldaketok ontzat eman eta 1954an estatu kolpea eman zuten. Horrek soldadu eta herritar asko sutu zituen. Gainera, 60ko hamarkada hasieran Guatemalan mertzenarioak entrenatzen ari ziren, Kuba inbaditzeko. Ondorioz, ofizial gazte batzuk matxinatu eta mendira jo zuten. Haiek sortu zuten FAR, lehenengo gerrilla. Gogor jazarri zuten FAR, ia suntsitzearaino. Kide askok erbestera jo zuten baina gerora itzuli eta hiru gerrilla talde berri sortu zituzten. Eliza katolikoan ere askapenaren teologia indartsu zegoen, kooperatibak sortu ziren... Testuinguru horretan sortu zen CUC erakundea. 1976ko lurrikarak CUC-i indar handia eman zion, borroka azkartuz, agerian geratu baitzen pobrezia eta jendearen babes falta.

Nola bat egin dute indigenek berta-

ko borroka sozial eta politikoetan?

Erresistentzia indigena beti egon da Guatemala eta Mexikoko maia inguruetan. Horren adibide dira Atanasio Tzul maia buruzagiaren 1820ko matxinada edo 1847ko Yucatango kasten gerra. Indigenen askapen nahia betidanik egon da. Bi borrokek, sozialak eta indigenak, 70eko hamarkadan egin zuten topo. Gerrilla sortzean, indigena askok honekin bat egin zuten hainbat arrazoiengatik: estatu kreole burges kapitalistak indigenekiko zuen bazterkeria eta arrazakeriagatik, eta haren monokulturalismoak herriak suntsitzen zituelako. Sektore indigena zabalek estatu horren aurka armak erabiltzea onartu zuten justizia bilatzeko muturreko era lege, eta hainbat agiri atera zituzten 1970ean, gerrillak indigenen aldarrikapenak kontuan har zitezen eskatzeko. Gerran parte hartze aktiboa izan zuten eta indigenak nabarmentzen hasi ziren gerrilla taldeen buruzagitzetan. Horrek ekarri zuen gerrillak gai honetaz hainbat gogoeta egitea.

Gogoetak zuzenak ziren?

Tamalez, zenbait liburu agertu ziren ‘arazo etniko-nazionalaz’, baina

"GERRILLA EZKERRAREN ABANGOARDIA MODUAN SORTU BAZEN ERE, ELEMENTU INDIGENA EZ ZEN EURENTZAT ERAKARGARRIA".

guk beti esan dugun moduan indigenok ez gara arazoa, zibilizazioa gara, dagoz-kion elementu guztiekin. Badugu mundu ikuskera berezkoa, espiritualitate ez erlijiosoa, energien konexioaz diharduena, gizakion eta unibertsoaren artekoa, lur-raren eta elementuen artekoa. Egiazkoa dela frogatu da gainera, baieztatu baita eguzkiak lurrean eragiten duela, elkarri lotuta daudela lurra eta izaki guztiak.

Nola jaso beharko litzateke indigenen ikuspegia egungo Guatemalan?

Batetik, antzinatek datozen autoritate indigenak, gure legeak, oraindik ez dau-de jasota, Guatemalan ez dago aitortuta aniztasun juridikoaren existentzia. Bestetik, lurraldeak aitortzea dugu beharrezko, ez soilik ekoizpen terminoetan, bertan errotu eta loratu baitira arbasoen jakinduria, ohiturak, tradizioak, elikadur-a, oihalak, harremanak, arteak... Turis-morako erabiltzen dituzte, baina ez dute onartzen gure kulturak espiritualitateari dagokionez egindako ekarpena. Maien egutegia da horren adibide: bere zehaz-tasuna goraiatzan dute turistek saltze-ko bakarrik. Gure hizkuntzak, hizkun-tza moduan aitortuak izan daitezzen nahi dugu. Ondasun handia dira beren dia-

lektoen aberastasunagatik. Asko dago egiteko, estatuak ez baitu bere baitan onartzen aberastasun hori. Orain, gai-nera, lurrak korporazioei esleitzen diz-kiete, mineral, petrolio edo nekazaritza ekoizpen industrierako.

Ustezko unibersaltasun monokultura-listari lotuak izan diren frantziar eta espainiar ezkerrei hizkuntzak mundu ikuskera dakarrela ulertarazteko borroka handiak izan dira hemen.

Gurean ere borroka latza izan da, gerrilla ezkerraren abangoardia moduan sortu bazen ere, elementu indigena ez baitzen eurentzat erakargarria. Ezkerraren hutsegite handia izan da, indigenok gehien-goia baikara Guatemalan —gehienak emakumezko eta gazteak—. Hala ere, ezkerrek bere programetan edo hauta-gaien aukeraketan ez du hori behar be-zala islatu. Nekazal mugimenduan ere, oso ezkerreko foroetan, esan behar izan dugu kapitalismoaz harago, marxismoa-ren klase ikuspegiak harago, jatorrizko herriak garela, naturari atxikiak, klima aldaketari eta garapen eredu honek eka-rri digun zibilizazio krisiari konponbi-deak proposatzen dizkiegunak. Baina ezkerrek gehienetan eskuineko estatu

burgesenaren arauekin jokatu du garape-naren gailan.

Guatemala korporazioen menpe da-goela salatu duzu.

Estatuaren zerbitzuen pribatizazioa ari da ematen, estatuak enpresen menpe jartzen dira. Badakite planeta suntsi-tzen ari direla: mendietako meategiak, oihanak, muinoak... Ura gai kimikoekin nahasiz kontinentea suntsitzen ari dira. Ondasunak metatzeko helburua duen mentalitate handinahiarekin, milioika jende kontutan hartu ez eta genozidio eta gosete berriak sortzen ari dira. Bes-talde, herri indigenak babesten dituzten legeak ezagutzen dituzte, baina arpila-tzea zilegi bilakatzeko, legeak aldatu edo ez ikusiarena egiten dute.

Zeintzuk dira Guatemalan ustiaketa suntsitzailearen arduradunak?

Frantziako Perenco, Italiako Enel eta Es-painiako Hidralia enpresak adibidez. Bai-na enpresen atzean nor dagoen ez dakigu. Esaterako, Real Madril taldeko preside-n-te Florentino Pérezena da oihanak suntsi-tzen ari den ACS enpresa hidroelektrikoa. Jende zintzo eta ospe onekoa omen da, baina berez suntsitzailea da. ●